Tegen het valse Afrika-optimisme

Necrologie

Stephen Ellis (1953-2015)

Afrikadeskundige

De scherpe observator Ellis ontmaskerde vele mythes over Afrika en Afrikanen.

Door onze correspondenten
Koert Lindijer en Bram Vermeulen

NAIROBI/KAAPSTAD. Als het nieuws over Afrika enkel de top van de ijsberg is, dan schreef de afgelopen woensdag aan leukemie overleden Afrika-specialist Prof. Stephen Ellis over alles wat onder water blijft. Een voorkomende Engelsman, geboren in een arbeidersgezin in Nottingham, die na een studie aan de Oxford Universiteit en verblijven in Madagascar en Kameroen van Nederland zijn thuisland maakte en het grootste deel van zijn leven vanuit het Afrika Studiecentrum in Leiden het continent inzichtelijk maakte.

Stephen Ellis groeide uit tot een van de meest gerespecteerde Afrika-kenners in de wereld. Wie zich Afrika eigen wil maken, leest beter zijn boeken. 82 publicaties staan op zijn naam. Hij werkte voor het gezaghebbende *Africa Confidential* en *African Affairs*. Hij onderzocht en schreef sneller dan zijn fans, en er zijn er velen, konden lezen.

In *The Criminalization of the state in Africa* (1999) beschreef hij met zijn coauteurs Jean-Francois Bayart en Béatrice Hibou de opkomst van de narcostaten. Eens zullen drugsbaronnen meer invloed op regeringen hebben dan het Internationale Monetaire Fonds(IMF), betoogde hij. Sindsdien, om maar één voorbeeld te geven, overtreft in Mali de macht van criminelen die van de overheid. ,,Staten zijn geïmplodeerd onder de invloed van de economische crisis en neoliberale hervormingsprogramma's en door een gebrek aan legitimiteit van de politieke instituties", schreef Ellis. Afrika erfde uit de koloniale tijd economieën van afpersing en plundering. De liberalisering van Afrika's economieën onder druk van IMF en andere geldschieters versterkten de invloed van de informele netwerken en lokale maffia. Beter bestuur was een droom van bureaucraten in Washington.

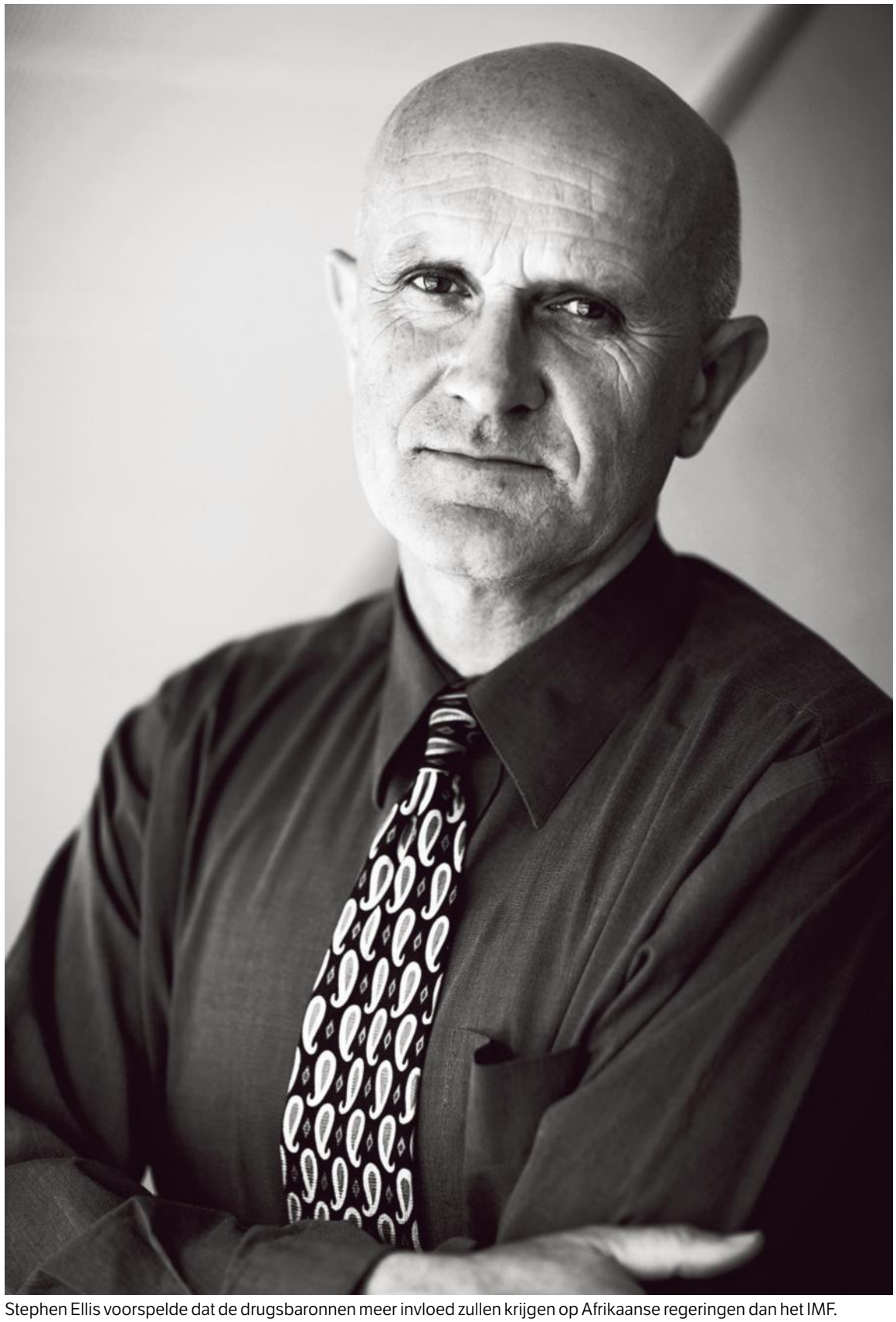

FOTO STUDIOVU/YVONNE COMPIER

Stephen Ellis voorspelde dat de drugsbaronnen meer invloed zullen krijgen op Afrikaanse regeringen dan het IMF.

In *World of Powers* beschreef hij met zijn echtgenoot Gerrie ter Haar het belang van geloof en bijgeloof. Zonder kennis van de diepe religieuze ervaringswereld kan de politieke en sociale wereld van Afrika niet worden begrepen, vonden ze. Ellis schreef zo overtuigend over water- en boomgeesten dat de lezer in die denkrichting wordt gedwongen en de gelovigen gaat geloven. Ellis keek op kalme en neutrale wijze naar deze bijna obscure zaken. Schrijvend over de eeuwenoude, geheime gemeenschappen in Liberia die het dagelijkse leven van een ieder er bepalen, merkte hij in een voetnoot op dat ook de Liberiaanse president Charles Taylor wel eens een hapje mensenvlees had genuttigd om zijn spirituele krachten te sterken.

Simpele journalist

Maar Ellis was ook een simpele journalist en schoot snel vanuit zijn heup zonder daarvoor soms de nodige bewijzen te leveren zoals vereist in de journalistiek. „Het móet gewoon waar zijn", zei hij dan vol overtuiging. Maar hij maakte van zijn journalistieke onthulling geen sensatie.

> In een van zijn boeken beschreef hij Nelson Mandela als bestuurslid van de communistische partij

Hij ontmaskerde mythes. In *External Mission: The ANC in Exile, 1960-1990*, beschreef hij Nelson Mandela als bestuurslid van de communistische partij. De onthulling levende hem veel kritiek op, maar Ellis bleef staan. Hij ontleedde de veelgehoorde slogan dat Afrika verrijst in 'Het Regenseizoen'. De *Africa rising* hype is zo waar als je wilt dat het waar is: „De tekenen van het regenseizoen vertellen precies wat iedereen wil horen''.

Vanaf 2008 bekleedde Ellis de leerstoel van het Desmond Tutu programma aan de Vrije Universiteit van Amsterdam.

Tot drie weken geleden was hij druk bezig de laatste hand te leggen aan een manuscript over georganiseerde misdaad in Nigeria. Totdat de drie jaar geleden geconstateerde, maar onder controle gewaande leukemie hem velde.